

СУДОВА РЕФОРМА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ПОКРАЩЕННЯ ПОЗИЦІЇ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГАХ

Процеси глобалізації кидають виклики національним правовим системам в галузях економіки, політики, соціальних сферах. Щорічні міжнародні рейтинги країн світу демонструють основні тенденції розвитку або деградації країн шляхом підвищення або, навпаки, зниження позицій країни в рейтингових шкалах.

Аналіз позицій України в різних міжнародних рейтингах дозволяє визначити найбільш проблемні галузі, реформування яких є необхідною умовою розвитку країни в цілому.

Наприклад, у 2018 р. за Індексом рівня глобалізації країн, що включає в себе аналіз економічних, соціальних, політичних та культурних процесів, Україна зайняла 45 місце серед 207 країн.

Результати дослідження Інституту майбутнього демонструють, що однією з умов покращення позицію України в міжнародних рейтингах є проведення судової реформи. Крім того, необхідність комплексної судової реформи зумовлена, в першу чергу, викликами суспільства через низький рівень довіри громадян до українського суду.

Україна успадкувала судову систему від Радянського союзу, а подальший низький економічний, соціальний, політичний розвиток країни призвели до погіршення і так доволі недосконалого спадку у вигляді політизованого та корумпованого суду. Як наслідок, суди перетворилися в осередки корупції, а українці втратили право на справедливий суд.

Відповідно до рейтингів, створених за результатами соціологічного дослідження Центра Разумкова «Довіра громадян Україні до суспільних інститутів» зовсім не довіряють судовій системі 49,6 % опитуваних українців, а ще 34,7 % «скоріше не довіряють».

Після революції гідності міжнародна спільнота ззовні та українське суспільство зсередини впроваджують правила, які змушують владу проводити реформи в антикорупційній та судовій сферах. Ці правила знаходять своє нормотворче вираження у Законах України: «Про забезпечення права на справедливий суд», «Про судоустрій і статус суддів», «Про виконавче провадження», «Про Вищу раду правосуддя», «Про Вищий антикорупційний суд» тощо; у змінах, внесених до Конституції України, що стосуються деполітизації суду та змін вимог до суддів, а також в інших нормативно-правових актах, в які були внесені зміни з метою проведення судової реформи.

У межах проведення судової реформи створено Державне бюро розслідувань та Національне агентство з питань запобігання корупції, утворено новий Верховний Суд шляхом ліквідації Верховного Суду України, утворено Вищий суд з питань інтелектуальної власності та Вищого антикорупційного суду, здійснено перехід до триланкової системи судів тощо.

Крім того, з 1 січня 2020 р. вступає в силу Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» (№ 7279-д), яким вводиться інститут кримінальних проступків. Запровадження інституту кримінальних проступків дозволить розслідувати нетяжкі злочини за спрощеною процедурою, що зменшить навантаження на слідчих та дозволить їм зосередити увагу на розслідуванні тяжких злочинів.

Оптимізація судової системи відбуватиметься і завдяки повномасштабному запровадженню системи «Електронний суд», що дозволить українцям подавати позови через інтернет, оплачувати судовий збір онлайн, миттєво отримувати повідомлення, що проти вас був поданий позов, тощо. Завдяки цим електронним можливостям скоротиться тривалість судового розгляду справ, відпаде необхідність інформування учасників судових процесів про різні обставини поштовими листами, які можуть доходити до адресата тижнями.

Отже, відбуваються системні зміни у важливих сферах життя країни, які потребують часу для ефективної імплементації та доведення власної ефективності. У будь-якому разі аналітичні дані вже підтверджують, запровадження судової реформи стало поштовхом для поступового підвищення рівня довіри українців до суду з 5 до 18 % протягом чотирьох років.

Ще одним із засобів підвищення рівня довіри громадян до судової системи є безпосередня участь останніх у здійсненні правосуддя. Відповідно до п. 4 ст. 293 Цивільного процесуального кодексу України розгляд певної категорії справ окремого провадження здійснюється за участю присяжних. Заміна народних засідателів на присяжних є виключно декларативною та не тягне за собою змістовних змін у процесуальних порядках розгляду цивільних справ. З цього приводу досить критично висловився С.В. Прилуцький, який вважає, що при впровадженні так званого «суду присяжних» законодавець вдався лише до підміни понять. Колишніх «народних засідателів» перейменували на «присяжних», а сутність організації та діяльності суду не змінилась. У черговий раз законодавець «обійшов» Конституцію України стороною, а народ так і не отримав дійсний суд присяжних.

Інститут присяжних в Україні потребує загальнонаціонального розповсюдження шляхом проведення спеціальних навчань, соціальної реклами, поширення ідеї участі громадян під час прийняття судових рішень. Участь присяжних у кримінальних та цивільних справах, а саме перелік справ, розгляд яких має відбуватися за участю присяжних, модель присяжних, яка буде ефективною для застосування в умовах сьогодення потребує подальшого глибокого наукового дослідження.

Питання участі присяжних у судових процесах залишається актуальним, тому що може стати засобом підвищення довіри громадян до судової системи України завдяки перерозподілу відповідальності за прийняті судові рішення між професійними суддями та громадянами.

Отже, судова реформа в Україні, яка включає в себе і внесення змін до Конституції, і запровадження нових інститутів, і ліквідацію старих та створення

нових судових та антикорупційних органів, є рішучим кроком для покращення позицій України на міжнародній арені. А головне, реформування застарілих інститутів та створення нових стандартів є тим інструментом, що здатен покращити життя українців.

Безумовно, крім показників якості судової реформи є ще низка інших економічних, політичних, соціальних показників, які впливають на рівень розвитку країни, але досягнення в інших сферах знецінюються в разі неможливості їх захисту шляхом звернення до незалежного та справедливого суду.

Список використаних джерел

1. Прилуцький С. В. Конституціоналізація безпосередньої участі народу України при здійсненні правосуддя. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право*. Маріуполь, 2013. Вип. 6. С. 120–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_pr_2013_6_19.
2. Україна у глобальних рейтингах 2017 – 2018 рр. / Український Інститут Майбутнього URL: <https://www.uifuture.org/post/ukraina-u-globalnih-rejtingah-2017-2018/>
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
4. Довіра громадян до суспільних інститутів / Центр Разумкова, результати соціологічних досліджень, червень 2018 р. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/socio/2018_06_press_release_ua.pdf.
5. Довіра українців до судів зросла з 5 до 16 % – USAID», опитування вересень 2018 р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2578137-usaid-hto-stikavsa-doviraut-sudam-vdvici-bilse-za-spozivaciv-novin.html>.

*Теремцова Ніна Володимирівна,
доцент кафедри теорії права та держави
юридичного факультету Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук*

АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ПОДІЛУ ПУБЛІЧНОГО І ПРИВАТНОГО ПРАВА: ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІСТОРІЇ ТА ТЕОРІЇ

Актуальним питанням у теорії права як науки є дослідження поділу публічного і приватного права. Розподіл системи права на публічне та приватне є найбільш дослідженим і широко визнаним в юриспруденції. Такий поділ отримало визнання ще в Стародавньому Римі.

Приватне право – це упорядкована сукупність юридичних норм, які охороняють і регулюють відносини приватних осіб. Публічне ж право утворюють норми, що закріплюють порядок діяльності органів державної влади